

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Γυμνασίου

Θεματική ενότητα:

Σχολική ζωή

Τίτλος:

**«Μίλα τη γλώσσα μου, δάσκαλε: Γλώσσα και Εκπαίδευση
(τέλη 19ου-πρώτες δεκαετίες 20ού αι.)»**

Συγγραφή: ΜΑΡΙΑ ΝΕΖΗ

Εφαρμογή: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΓΕΡΑΚΙΝΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Μίλα τη γλώσσα μου, δάσκαλε: Γλώσσα και Εκπαίδευση (τέλη 19^{ου}-πρώτες δεκαετίες 20^{ου} αι.)

Εφαρμογή σεναρίου

Αλεξάνδρα Γερακίνη

Δημιουργία σεναρίου

Μαρία Νέζη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

8^ο Γυμνάσιο Καβάλας

Χρονολογία

Από 12-03-2013 έως 23-04-2013.

Διδακτική/θεματική ενότητα

Σχολική Ζωή

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

12 ώρες

Χώρος

Φυσικός χώρος: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

- Κατάλληλος εξοπλισμός στην αίθουσα διδασκαλίας: σύστημα διαδραστικού πίνακα ή απλώς ύπαρξη φορητού Η/Υ και βιντεοπροβολέα καθώς και πρόσβαση στο διαδίκτυο και στο εργαστήριο πληροφορικής,
- εξοικείωση των μαθητών/μαθητριών με εργαλεία όπως ο επεξεργαστής κειμένου (Word) και το πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων (PowerPoint).

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Μαρία Νέζη, *Μίλα τη γλώσσα μου, δάσκαλε*: Γλώσσα και Εκπαίδευση (τέλη 19^{ου}-πρώτες δεκαετίες 20^{ού} αι), Νεοελληνική Λογοτεχνία Α΄ Γυμνασίου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με λογοτεχνικά κείμενα που παρουσιάζουν τη σχολική ζωή από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

Μέσα από την προσέγγιση παλαιότερων κειμένων, οι μαθητές διεύρυναν τις αναγνωστικές εμπειρίες τους, “γνώρισαν” μαθητές μιας άλλης εποχής και διερεύνησαν τη σχέση τους με το σχολείο και τους καθηγητές τους. Επίσης, ανίχνευσαν τις παιδαγωγικές αντιλήψεις και τις μεθόδους μιας περασμένης εποχής και δημιούργησαν δικούς τους διαλόγους με θέμα το σχολείο της εποχής που μελέτησαν.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η θεματική ενότητα «Σχολική ζωή» βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα τι σημαίνει σχολείο και ποιος ο ρόλος του στη ζωή ενός ανθρώπου. Επιδίωξη του σεναρίου ήταν να προσεγγίσουν οι μαθητές και να κατανοήσουν δεδομένα κοινωνικά,

ιστορικά και πολιτισμικά παλαιότερων εποχών και να διευρύνουν τις αναγνωστικές τους εμπειρίες. Στόχος του σεναρίου ήταν επίσης οι μαθητές, μέσα από την προσέγγιση των λογοτεχνικών κειμένων, να ανασυστήσουν όψεις του σχολείου στα τέλη του 19^{ου}-αρχές του 20^{ου} αιώνα και μέσα από δραστηριότητες δημιουργικής γραφής και διερευνητικής μάθησης να συναντηθούν με το κείμενο και το πολιτισμικό του υπόβαθρο.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με το σενάριο αυτό οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- άντλησαν πληροφορίες από τα λογοτεχνικά κείμενα για το εκπαιδευτικό σύστημα της εποχής εκείνης και τις ταξινόμησαν σε κατηγορίες (επιστημονική κατάρτιση εκπαιδευτικών, παιδαγωγικές αρχές, διδακτικές μέθοδοι, σύστημα αμοιβών και ποινών, γνωστικά αντικείμενα, σύστημα αξιολόγησης),
- αναγνώρισαν στα κείμενα την υποκειμενική στάση των συγγραφέων απέναντι στο εκπαιδευτικό σύστημα της εποχής, είτε αυτή δηλώνεται ρητά είτε υποδηλώνεται μέσα από χιούμορ και λεπτή ειρωνεία,
- γνώρισαν διαφορετικούς τύπους μαθητών και καθηγητών, τη μεταξύ τους σχέση και τη σχέση τους με το σχολείο,
- συνέκριναν τη δική τους βιωμένη εμπειρία όσον αφορά στο εκπαιδευτικό σύστημα της εποχής τους με τον κόσμο των κειμένων.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με το σενάριο αυτό οι μαθητές και οι μαθήτριες έμαθαν:

- να αναγνωρίζουν τα κειμενικά χαρακτηριστικά λογοτεχνικών ειδών (διήγημα, μυθιστόρημα, επιστολή),
- να εντοπίζουν το χιούμορ και την ειρωνεία που διαπερνά τα κείμενα και να αποκωδικοποιούν τους τρόπους τους,

- να εντοπίζουν τα συναισθήματα των μαθητών-ηρώων,
- να διακρίνουν την πρωτοπρόσωπη-τριτοπρόσωπη αφήγηση και να κατανοούν τον ρόλο καθεμιάς,
- στοιχεία του βίου και του έργου του συγγραφέα Νίκου Καζαντζάκη.

Γραμματισμοί

Με το σενάριο αυτό οι μαθητές και οι μαθήτριες έμαθαν:

- να αναγνωρίζουν τον διάλογο που αναπτύσσεται ανάμεσα σε λογοτεχνικά κείμενα,
- να εντοπίζουν πληροφορίες, να συσχετίζουν δεδομένα και να συνάγουν συμπεράσματα,
- να εργάζονται σε ομάδες, να ανταλλάσσουν απόψεις και να παράγουν πολυτροπικά κείμενα, εργαζόμενοι σε ομάδες στο σχολείο,
- να παράγουν λόγο για τους ήρωες των κειμένων που μελέτησαν, να αιτιολογούν τις επιλογές τους και να κατανοούν τα συναισθήματά τους.

Διδακτικές πρακτικές

Στην εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου έγινε συνδυασμός μετωπικής και ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας. Στο αρχικό σενάριο δεν προβλεπόταν η μετωπική διδασκαλία, όμως η ανάγκη να συμπεριληφθεί στην ύλη των εξετάσεων το κείμενο «Η Νέα Παιδαγωγική» του Ν. Καζαντζάκη επέβαλε την παραπάνω πρακτική κατά τη διάρκεια της Β΄ φάσης.

Οι ομάδες εργάστηκαν με διαφορετικά κείμενα, έχοντας βέβαια ως βάση τους το κείμενο «Η Νέα Παιδαγωγική». Οι μαθητές δεν επέλεξαν οι ίδιοι το κείμενο με το οποίο θα ήθελαν να ασχοληθούν, όπως προβλεπόταν στο αρχικό σενάριο, καθώς κρίθηκε πολύ δύσκολο για μαθητές της Α΄ Γυμνασίου να επιλέξουν ένα από τα προτεινόμενα κείμενα για τα οποία δεν γνώριζαν τίποτα. Επίσης, υπήρχε ο κίνδυνος όλες οι ομάδες να επιλέξουν το ίδιο κείμενο. Έτσι, η κάθε ομάδα ανέλαβε να

μελετήσει διαφορετικό κείμενο ύστερα από συνεννόηση με την εκπαιδευτικό. Το τμήμα χωρίστηκε σε πέντε ομάδες των τεσσάρων-πέντε μαθητών.

Έγιναν αρκετές τροποποιήσεις στο αρχικό σενάριο, καθώς και τα κείμενα που είχαν αρχικά επιλεγεί ήταν πολύ δύσκολα για μαθητές της Α΄ Γυμνασίου, αλλά και οι δραστηριότητες των φύλλων εργασίας ήταν πολύ σύνθετες για μαθητές που δεν ήταν εξοικειωμένοι με τέτοιου είδους εργασίες.

Λόγω έλλειψης χρόνου, παραλείφθηκε μία δραστηριότητα της Β΄ φάσης, σύμφωνα με την οποία οι μαθητές θα έπρεπε να διερευνήσουν τις ιστορικοκοινωνικές συνθήκες των κειμένων που μελετήθηκαν, να συγκεντρώσουν πληροφορίες για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στα τέλη του 19^{ου}-αρχές 20^{ου} αιώνα και τέλος να δώσουν μια υπερκειμενική απόδοση του λογοτεχνικού κειμένου.

Οι αλλαγές που έγιναν οφείλονται επιπλέον στην έλλειψη συνεχόμενου δώρου διδασκαλίας και στο γεγονός ότι το εργαστήριο πληροφορικής δεν ήταν ελεύθερο.

Στη Γ΄ φάση οι μαθητές ζωγράρισαν το σχολείο του παρελθόντος, όπως το αντιλήφθηκαν μέσα από τα κείμενα που μελέτησαν και στη συνέχεια έγραψαν ένα πολύ σύντομο διάλογο ανάμεσα σε μαθητές και δασκάλους εκείνης της εποχής. Οι ζωγραφιές τους με τον διάλογο παρουσιάστηκαν σε ένα λογισμικό παρουσίασης.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το σενάριο εφαρμόστηκε κατά τη διάρκεια του Γ΄ τριμήνου, όταν πια οι μαθητές είχαν προσαρμοστεί στο σχολικό τους περιβάλλον. Το σενάριο αυτό τους έκανε να προβληματιστούν για το εκπαιδευτικό σύστημα μιας περασμένης εποχής και να συγκρίνουν τα δικά τους βιώματα με τα βιώματα των μαθητών εκείνης της εποχής.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Σύμφωνα με το [Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη Λογοτεχνία](#), που πιλοτικά εφαρμόζεται κατά τα σχολικά έτη 2011-2012 και 2012-2013, οι μαθητές/μαθήτριες στην Α΄ τάξη του Γυμνασίου επεξεργάζονται την ενότητα «Σχολική ζωή».

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η τάξη δεν μπόρεσε να έχει πρόσβαση στο εργαστήριο της πληροφορικής, το οποίο ήταν κατειλημμένο και τις δύο ώρες που η Α΄ τάξη διδασκόταν το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Έτσι, εργαστήκαμε με φύλλα εργασίας των οποίων οι δραστηριότητες μπορούσαν να πραγματοποιηθούν μέσα στην τάξη.

Μόνο κατά τη διάρκεια της Γ΄ φάσης οι μαθητές κατάφεραν να χρησιμοποιήσουν το εργαστήριο της πληροφορικής, ύστερα από αίτημα της εκπαιδευτικού στον διευθυντή του σχολείου και στην καθηγήτρια της πληροφορικής να αλλάξει το πρόγραμμα ώστε οι μαθητές της Α΄ τάξης να εργαστούν ομαδικά στον συγκεκριμένο χώρο έστω και για μία ώρα. Έτσι, τα παιδιά μπόρεσαν σε μια διδακτική ώρα να δημιουργήσουν ένα λογισμικό παρουσίασης αξιοποιώντας τις ζωγραφιές τους και τους διαλόγους που είχαν γράψει.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Α΄ Γυμνασίου:

Καζαντζάκης, Νίκος, [«Η Νέα Παιδαγωγική»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Αλέξανδρος Δελμούζος, [Πώς έγινα δάσκαλος]. *Γράμμα σ' ένα φίλο μου* (1921). Στο *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β΄ Γυμνασίου*, Ν. Γρηγοριάδης, Δ. Καρβέλης, Χ.

Μηλιώνης, Κ. Μπαλάσκας & Γ. Παγανός, 45-47. Αθήνα: ΟΕΔΒ, 2000. Βλ. και [Προτάσεις διδασκαλίας Γυμνασίου στη Νεοελληνική Γραμματεία](#), 34¹].

Νίκος Καζαντζάκης, «Αναφορά στο Γκρέκο» (απόσπασμα). Στο [Ο Λόγος Ανάγκη της Ψυχής. Κείμενα Λογοτεχνίας της Α΄ Γυμνασίου](#), 24. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, 2011.

Λιλίκα Νάκου, [Η κυρία Ντορεμί](#), 67-70, Αθήνα: Δωρικός, 1997.

Κατίνα Παππά,, «[Η εκδρομή του Δημητρού](#)», 32-37.

Άντον Τσέχοφ, «Μαθητική περιπέτεια». Στο [Ο Λόγος Ανάγκη της Ψυχής. Κείμενα Λογοτεχνίας της Α΄ Γυμνασίου](#), 21-23. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, 2011.

Υποστηρικτικό υλικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Τηλεοπτικές σειρές

[Η κυρία Ντορεμί](#), Επεισόδιο 5^ο (τα δεκαοχτώ πρώτα λεπτά)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ φάση (3 ώρες)

1^η ώρα

Η τάξη βρισκόταν σε ολομέλεια στην αίθουσά της η οποία ήταν εξοπλισμένη με ένα σύστημα προβολής. Η εκπαιδευτικός παρουσίασε την καινούργια θεματική ενότητα για το μάθημα της Λογοτεχνίας. Προβλήθηκε το πέμπτο επεισόδιο από την τηλεοπτική σειρά *Η κυρία Ντορεμί* (τα δεκαοχτώ πρώτα λεπτά). Οι μαθητές παρακολούθησαν με πολύ ενδιαφέρον και προσοχή το απόσπασμα της τηλεοπτικής σειράς, εξέφρασαν απορίες και ακολούθησε συζήτηση· έτσι, η εκπαιδευτικός δεν μπόρεσε να μοιράσει τα

¹ Δημιουργός: Πέτσας Νικόλαος. Στον φάκελο της διδακτικής πρότασης εκτός από το απόσπασμα υπάρχει και αρχείο με σχόλια.

φύλλα εργασίας ώστε οι μαθητές να αρχίσουν να εργάζονται ομαδικά. Στο τέλος της ώρας έγινε ο χωρισμός σε ομάδες σύμφωνα με τις οδηγίες της εκπαιδευτικού.

2^η ώρα

Η εκπαιδευτικός μοίρασε τα φύλλα εργασίας και οι μαθητές άρχισαν να εργάζονται ομαδικά με το 1^ο φύλλο εργασίας (δραστηριότητα 1). Αποστολή τους ήταν να παρατηρήσουν τις φωτογραφίες του φύλλου εργασίας, να αξιοποιήσουν τη συζήτηση της προηγούμενης διδακτικής ώρας, να μιμηθούν τη φωνή ενός μαθητή της φωτογραφίας και να περιγράψουν τη ζωή του στο σχολείο.

Στη συνέχεια, οι ομάδες προχώρησαν στη δραστηριότητα 2 σύμφωνα με την οποία θα έπρεπε να μιμηθούν και πάλι τη φωνή ενός ήρωα της φωτογραφίας και να γράψουν σε α' πρόσωπο ποια εντύπωση θα του προκαλούσε, αν ταξίδευε στο χρόνο, το σύγχρονο σχολείο.

Οι ομάδες εργάστηκαν με όρεξη και συνεργάστηκαν πολύ καλά, όμως δεν πρόλαβαν να παρουσιάσουν τις εργασίες τους.

3^η ώρα

Όλες οι ομάδες παρουσίασαν τα αποτελέσματα της ομαδικής τους εργασίας και τα παιδιά άκουσαν με προσοχή τους συμμαθητές τους. Στο τέλος της ώρας η εκπαιδευτικός τους ενημέρωσε για το τι θα έκαναν στη συνέχεια και ανατέθηκε ως ατομική εργασία να διαβάσουν τη «Νέα Παιδαγωγική» του Ν. Καζαντζάκη στο σπίτι.²

B' Φάση (6 ώρες)

4^η ώρα

Η τάξη βρισκόταν σε ολομέλεια στην αίθουσά της. Παρά τις προσπάθειες της εκπαιδευτικού να υπάρχει δυνατότητα προβολής και πρόσβαση στο διαδίκτυο, αυτό δε στάθηκε δυνατό, καθώς εκείνη τη χρονική περίοδο εκτελούνταν στο σχολείο εργασίες ανακαίνισης και επικρατούσε μεγάλη αναστάτωση. Η εκπαιδευτικός διάβασε το

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία `erg_1_a_fasi_a_omada`, `erg_1_a_fasi_b_omada`, `erg_2_a_fasi_a_omada` και `erg_2_a_fasi_b_omada`.

κείμενο «Νέα Παιδαγωγική» του Ν. Καζαντζάκη. Οι περισσότεροι μαθητές ήδη είχαν διαβάσει το κείμενο στο σπίτι τους. Μετά το τέλος της ανάγνωσης, οι μαθητές εξέφρασαν κάποιες απορίες τους και στη συνέχεια ακολούθησε συζήτηση για τον συγγραφέα Ν. Καζαντζάκη. Η εκπαιδευτικός έδωσε η ίδια πληροφορίες για τον συγγραφέα και το έργο του *Αναφορά στον Γκρέκο* (εξηγήθηκε ο όρος «αυτοβιογραφικός»), αφού δεν υπήρχε η δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο. Ως ατομική εργασία για το σπίτι δόθηκε να συγκρίνουν το κείμενο με το απόσπασμα της τηλεοπτικής σειράς *Η κυρία Ντορεμί* που παρακολούθησαν και να βρουν ομοιότητες και διαφορές.

5^η ώρα

Η τάξη βρισκόταν σε ολομέλεια στην αίθουσά της και επιλέχθηκε η μετωπική διδασκαλία για αυτήν την ώρα, καθώς το κείμενο έπρεπε οπωσδήποτε να συμπεριληφθεί στην ύλη των εξετάσεων· η εκπαιδευτικός, λοιπόν, έπρεπε να είναι σίγουρη ότι όλοι οι μαθητές το κατανόησαν πολύ καλά. Έγινε συζήτηση για τα συναισθήματα του μικρού ήρωα, τις σχέσεις του με τους γονείς του, το εκπαιδευτικό σύστημα της εποχής, τις μεθόδους που χρησιμοποιούσε ο δάσκαλος και τις αρχές της Νέας Παιδαγωγικής. Οι μαθητές εντόπισαν και υπογράμμισαν τα αντίστοιχα χωρία στο κείμενο. Ως ατομική εργασία για το σπίτι δόθηκε να καταγράψουν τις αρχές της Νέας Παιδαγωγικής και να τις συγκρίνουν με τις αρχές της παλιάς παιδαγωγικής.

6^η ώρα

Οι μαθητές βρίσκονταν στην αίθουσα τους και εργάστηκαν σε ομάδες. Η εκπαιδευτικός ανακοίνωσε στους μαθητές ότι η κάθε ομάδα θα μελετούσε διαφορετικό κείμενο και θα εργαζόταν με φύλλο εργασίας – βάση του οποίου θα έπρεπε να συγκρίνουν τη «Νέα Παιδαγωγική» με το κείμενο που θα διάβαζαν – καθώς και με επιπλέον συγκεκριμένες δραστηριότητες. Η εκπαιδευτικός μοίρασε τα φωτοτυπημένα κείμενα και οι μαθητές προχώρησαν στην ανάγνωση των κειμένων σιωπηλά. Κάποιες ομάδες τελείωσαν την ανάγνωση των κειμένων πιο γρήγορα από τις άλλες, καθώς τα

κείμενα τους ήταν μικρότερα σε έκταση. Έτσι, η εκπαιδευτικός συζήτησε με αυτές τις ομάδες κάποιες απορίες τους μέχρι να τελειώσουν και οι υπόλοιπες.

7^η ώρα

Όλες οι ομάδες ολοκλήρωσαν την ανάγνωση των κειμένων τους. Ακολούθησε σύντομη συζήτηση για τα χαρακτηριστικά του κάθε είδους: μυθιστόρημα, διήγημα, επιστολή και δόθηκαν διευκρινίσεις από την εκπαιδευτικό. Η συζήτηση ήταν πολύ σύντομη, καθώς δεν υπήρχε επαρκής χρόνος. Η εκπαιδευτικός μοίρασε τα φύλλα εργασίας ([2^ο φύλλο εργασίας](#)), έδωσε οδηγίες και οι μαθητές, εργαζόμενοι σε ομάδες, προχώρησαν στις δραστηριότητες. Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν και συνεργάστηκαν πολύ καλά σε γενικές γραμμές. Εντόπισαν στα κείμενα τον τόπο, τον χρόνο, τα πρόσωπα της δράσης, τον αφηγητή, το πρόβλημα του ήρωα, τη δράση για την επίλυση του προβλήματος, τη λύση του προβλήματος, τα σημεία στα οποία υπήρχε χιούμορ και ειρωνεία³. Το πρόβλημα ήταν ότι κάποιες ομάδες είχαν πιο γρήγορο ρυθμό από τις υπόλοιπες.

8^η ώρα

Οι ομάδες συνέχισαν να εργάζονται με τα φύλλα εργασίας και να ολοκληρώνουν σιγά-σιγά τις δραστηριότητές τους. Οι μαθητές αναζήτησαν πληροφορίες στα κείμενα σχετικά με την επιστημονική κατάρτιση των εκπαιδευτικών, τις παιδαγωγικές αρχές, τις διδακτικές μεθόδους, τα μαθήματα, τα συστήματα αμοιβών και ποινών και το σύστημα αξιολόγησης. Επίσης, εντόπισαν τα σημεία στα οποία διατυπώνονται σχόλια και τα σημεία συνομιλίας των δύο κειμένων. Παρά τις προσπάθειες της εκπαιδευτικού να δώσει πιο γρήγορο ρυθμό, μόνο μια ομάδα κατόρθωσε να παρουσιάσει τις δραστηριότητες που είχε ετοιμάσει. Οι μαθητές και σε αυτήν τη διδακτική ώρα συνεργάστηκαν πολύ καλά και φάνηκαν να απολαμβάνουν το γεγονός ότι είχαν πρωταγωνιστικό ρόλο την ώρα παρουσίασης των εργασιών τους.

³ Λόγω έλλειψης χρόνου δε δόθηκε έμφαση στο πώς επιτυγχάνονται στα κείμενα το χιούμορ και η ειρωνεία.

9^η ώρα

Στην τελευταία ώρα της Β΄ φάσης όλες οι ομάδες παρουσίασαν τις εργασίες τους. Καθώς οι ομάδες δε γνώριζαν το κείμενο των υπολοίπων, όποια ομάδα παρουσίαζε τα αποτελέσματα της εργασίας της έπρεπε να ενημερώσει τους συμμαθητές της για το περιεχόμενο του κειμένου το οποίο μελέτησε ώστε να τους κατατοπίσουν. Η παρουσίαση ολοκληρώθηκε με επιτυχία, αν και η πίεση του χρόνου ήταν μεγάλη. Υπήρξε πολύ καλή συνεργασία και συμμετοχή όλων των μαθητών, ακόμα και των πιο αδύναμων. Το μόνο πρόβλημα που παρουσιάστηκε ήταν ότι κάποιοι μαθητές δεν πρόσεχαν τις υπόλοιπες ομάδες, όταν παρουσίαζαν τις εργασίες τους, αλλά αυτό αντιμετωπίστηκε με παρέμβαση της εκπαιδευτικού. Στο τέλος αυτής της ώρας η εκπαιδευτικός ενημέρωσε τους μαθητές ότι στο επόμενο μάθημα θα έπρεπε να έχουν μαζί τους τα απαραίτητα υλικά για να ζωγραφίσουν.⁴

Γ΄ Φάση (3 ώρες)

10^η ώρα

Οι μαθητές βρίσκονταν στην αίθουσά τους και εργάστηκαν σε ομάδες. Η εκπαιδευτικός μοίρασε το [3^ο φύλλο εργασίας](#) και ενημέρωσε τους μαθητές ότι η κάθε ομάδα θα έπρεπε να παραδώσει δύο ζωγραφίες. Αποστολή της ομάδας ήταν να φανταστεί το σχολείο στα τέλη του 19^{ου}-αρχές του 20^{ου} αιώνα και να το ζωγραφίσει. Ήδη είχαν πάρει αρκετές πληροφορίες για το σχολείο του παρελθόντος μέσα από τα κείμενα που μελέτησαν. Οι μαθητές συνεργάστηκαν πολύ καλά και εργάστηκαν με πολύ κέφι, καθώς τους αρέσουν τέτοιου είδους δραστηριότητες: δεν ήταν άλλωστε η πρώτη φορά που ζωγράφισαν στο μάθημα της Λογοτεχνίας. Το πρόβλημα που προέκυψε ήταν ότι κάποιες ομάδες δεν πρόλαβαν να ολοκληρώσουν τη ζωγραφιά τους.⁵

⁴ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία [erg_b_fasi_a_omada](#) και [erg_b_fasi_b_omada](#).

⁵ Βλ. ό.π. τα [zografiki_a_omada](#), [zografiki_d_omada](#), [zografiki_e_omada](#) και [zografiki_g_omada](#).

11^η ώρα

Οι μαθητές βρίσκονταν στην αίθουσά τους και εργάστηκαν σε ομάδες. Κάποιες ομάδες δεν είχαν ολοκληρώσει τις ζωγραφιές τους, οπότε χάθηκε πολύτιμος χρόνος. Στη συνέχεια, η εκπαιδευτικός ανακοίνωσε ότι η κάθε ομάδα θα έπρεπε να γράψει έναν σύντομο διάλογο ανάμεσα σε μαθητές και σε έναν δάσκαλο. Ο διάλογος θα έπρεπε να διαδραματίζεται στα τέλη του 19^{ου}-αρχές 20^{ού} αιώνα. Οι μαθητές θα αξιοποιούσαν τις ζωγραφιές τους και τον διάλογό τους ώστε την επόμενη ώρα να είναι σε θέση να δημιουργήσουν στο εργαστήριο πληροφορικής ένα λογισμικό παρουσίασης. Η ιδέα άρεσε και όλες οι ομάδες εργάστηκαν καλά, όμως και πάλι κάποιες δεν μπόρεσαν να ολοκληρώσουν τον διάλογό τους.⁶

12^η ώρα

Οι μαθητές βρίσκονταν στο εργαστήριο πληροφορικής (είχε γίνει αλλαγή προγράμματος για να μπορέσει το τμήμα να βρίσκεται εκεί) και εργάστηκαν σε ομάδες. Όλες οι ομάδες πέρασαν σε λογισμικό παρουσίασης τις ζωγραφιές τους και στη συνέχεια στο ίδιο λογισμικό παρουσίασης πέρασαν και τους διαλόγους που είχαν γράψει. Συνεργάστηκαν καλά και σε αυτήν τη φάση, όμως κάποιες ομάδες καθυστέρησαν με αποτέλεσμα να χαθεί πολύτιμος χρόνος και το αποτέλεσμα της δουλειάς τους να είναι κάπως πρόχειρο και βιαστικό.

Τέλος, παρουσιάστηκαν όλες οι εργασίες από όλες τις ομάδες πολύ γρήγορα, λόγω έλλειψης χρόνου, και έγινε μια σύντομη συζήτηση για το αν οι διάλογοι και οι ζωγραφιές παρουσίασαν με επιτυχία το σχολείο του παρελθόντος. Με αυτόν τον τρόπο ολοκληρώθηκε η εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου.⁷

⁶ Η εκπαιδευτικός με τη βοήθεια κάποιου μαθητή φρόντισε να σκανάρει τις ζωγραφιές των υπολοίπων, ώστε να μη χαθεί πολύτιμος χρόνος, όταν τα παιδιά θα εργάζονταν στο εργαστήριο πληροφορικής

⁷ Βλ. ό.π. τα [erg_g_fasi_a_omada](#) και [erg_g_fasi_b_omada](#).

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

Δραστηριότητα 1 (15 λεπτά)

Παρατηρώντας **στοιχεία των φωτογραφιών** και αξιοποιώντας τις γνώσεις σας από την προηγούμενη συζήτηση σχετικά με **την εμφάνιση μαθητών και εκπαιδευτικών, τον τρόπο οργάνωσης των αιθουσών, τον ρόλο του δασκάλου και του βιβλίου στον τρόπο με τον οποίο μαθαίνουν** τα παιδιά και τον σκοπό της εκπαίδευσης, προσπαθήστε να **μιμηθείτε τη φωνή ενός μαθητή της φωτογραφίας** και σε πρώτο πρόσωπο **περιγράψετε** τη ζωή του στο σχολείο.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

.....

.....

.....

.....

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

Εντοπίζουμε στα κείμενα που διαβάζουμε **τον χρόνο, τον τόπο και τα πρόσωπα της δράσης.**

.....

.....

.....

Παρατηρούμε **ποιος μιλάει στο κείμενο**. Αφηγείται **σε πρώτο πρόσωπο** κάποιος από τους ήρωες τις αναμνήσεις του από το σχολείο ή τις «περιπέτειές» του στο σχολείο; Αφηγείται **ένα τρίτο πρόσωπο** μια ιστορία ή περιγράφει έναν ανθρώπινο τύπο;

.....

.....

.....

Παρατηρούμε αν και τα δυο κείμενα είναι αφηγηματικά και προσπαθούμε **να συμπληρώσουμε το διάγραμμα της αφήγησης.**

ΝΕΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ (Β' μέρος)	
Πρόβλημα ήρωα	
Δράση των προσώπων για επίλυση του προβλήματος	
Αποτελέσματα της δράσης των προσώπων	
Λύση του προβλήματος	
Κείμενο Β'	
Πρόβλημα ήρωα	
Δράση των προσώπων για επίλυση του προβλήματος	
Αποτελέσματα της δράσης των προσώπων	
Λύση του προβλήματος	
Μολονότι στα κείμενα δεν παρουσιάζονται πάντοτε ευχάριστα γεγονότα, η ανάγνωσή τους δε γίνεται δυσάρεστη. Οι αφηγητές χρησιμοποιούν το χιούμορ, την ειρωνεία, τη σατιρική διάθεση. Εντοπίζουμε στα κείμενα τα σημεία στα οποία υπάρχει χιούμορ, ειρωνεία, σατιρική διάθεση.	

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Παρατηρούμε με ποιους τρόπους επιτυγχάνεται το χιούμορ, η ειρωνεία, η σατιρική διάθεση. Με υπερβολές, με αντιθέσεις, με υποκοριστικά ή μεγεθυντικά ουσιαστικά, με επίθετα, με μεταφορές, με παρομοιώσεις, με κάποιον άλλον τρόπο;

.....
.....

Αναζητούμε πληροφορίες από τα κείμενα σχετικά με την επιστημονική κατάρτιση εκπαιδευτικών, τις παιδαγωγικές αρχές, τις διδακτικές μεθόδους, το σύστημα αμοιβών και ποινών, τα μαθήματα, το σύστημα αξιολόγησης και συμπληρώνουμε τον πίνακα που ακολουθεί.

Επιστημονική κατάρτιση εκπαιδευτικών	
Παιδαγωγικές αρχές	
Διδακτικές μέθοδοι	
Μαθήματα	
Σύστημα αμοιβών και ποινών	
Σύστημα αξιολόγησης	

Εντοπίζουμε στα κείμενα τα σημεία όπου διατυπώνονται **σχόλια** είτε για τους εκπαιδευτικούς είτε για τους μαθητές είτε για τις παιδαγωγικές αρχές και διδακτικές μεθόδους που κυριαρχούσαν είτε για τα μαθήματα. Τα **καταγράφουμε**.

.....
.....
.....
.....
.....

Εντοπίζουμε τα σημεία όπου τα δυο κείμενα συνομιλούν άμεσα ή έμμεσα.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

Δραστηριότητα 1 (1 ώρα)

Μέσα από τα κείμενα που διαβάσατε γνωρίσατε το σχολείο στα τέλη του 19^{ου}-αρχές του 20^{ου} αιώνα. Αποστολή σας είναι να ζωγραφίσετε το σχολείο εκείνης της εποχής. Στη ζωγραφιά που θα ετοιμάσετε θα πρέπει να παρουσιάζονται ο δάσκαλος ή η δασκάλα εκείνης της εποχής, οι μαθητές και οι μαθήτριες και η σχολική αίθουσα με όλα τα αντικείμενα που κατά τη γνώμη σας θα έπρεπε να βρίσκονται σε μια σχολική αίθουσα της εποχής, όπως τη γνωρίσατε μέσα από τα κείμενα που διαβάσατε. Κάθε ομάδα θα πρέπει να ετοιμάσει δύο ζωγραφιές οι οποίες θα αξιοποιηθούν για να δημιουργηθεί ένα λογισμικό παρουσίασης που θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου.

Δραστηριότητα 2 (1 ώρα)

Αποστολή σας είναι να γράψετε έναν σύντομο διάλογο ανάμεσα σε μαθητές και δασκάλους της ιστορικής περιόδου που εξετάσατε. Στόχος σας είναι μέσα από τις ιστορίες σας να βοηθήσετε τους συμμαθητές σας να γνωρίσουν το σχολείο παλαιότερων εποχών. Φροντίστε να αξιοποιήσετε όλες τις πληροφορίες που συγκεντρώσατε μέσα από τη μελέτη των κειμένων που έχει προηγηθεί.

Δραστηριότητα 3 (1 ώρα)

Αξιοποιήστε τις ζωγραφιές σας και τους διαλόγους που γράψατε και δημιουργήστε ένα λογισμικό παρουσίασης το οποίο θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου. Φροντίστε να είστε σε θέση να αιτιολογήσετε τις επιλογές σας: γιατί ζωγραφίσατε με αυτόν τον τρόπο το σχολείο του παρελθόντος και γιατί γράψατε αυτό το διάλογο ανάμεσα σε μαθητές και σε δασκάλους εκείνης της εποχής. Στο τέλος σκεφτείτε αν η τελική σας εργασία παρουσιάζει με επιτυχία την ατμόσφαιρα ενός σχολείου στα τέλη του 19^{ου} -αρχές 20^{ού} αιώνα.

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο θα μπορούσε να επεκταθεί και να αφιερωθούν περισσότερες ώρες ώστε να καλυφθεί και ένας βασικός στόχος του αρχικού σεναρίου που ήταν να διερευνήσουν οι μαθητές τα ιστορικοκοινωνικά συμφραζόμενα στα οποία αναφέρεται ο κόσμος των κειμένων. Έτσι, οι μαθητές, αναζητώντας τις κατάλληλες πληροφορίες στο εργαστήριο της Πληροφορικής, θα μπορούσαν να φτάσουν στην υπερκειμενική απόδοση του λογοτεχνικού κειμένου προσθέτοντας πληροφορίες σε επιλεγμένα σημεία του για να φωτίσουν καλύτερα τον κόσμο του.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Οι δραστηριότητες προχώρησαν με αργό ρυθμό παρά το γεγονός ότι οι μαθητές σε γενικές γραμμές συνεργάστηκαν πολύ καλά. Αυτό δείχνει ότι δεν είναι εξοικειωμένοι με τέτοιου είδους εργασίες. Επίσης, δεν ήταν δυνατό να καλυφθούν κάποιοι ουσιαστικοί στόχοι του αρχικού σεναρίου, λόγω έλλειψης χρόνου. Τέλος, οι εργασίες που παρέδωσαν οι μαθητές στη Γ' φάση θα μπορούσαν να είναι πιο ουσιαστικές και να αποδίδουν καλύτερα το πνεύμα του σχολείου μιας περασμένης εποχής, όμως και αυτό το πρόβλημα οφείλεται στην έλλειψη χρόνου.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθανασόπουλος, Ε.-Κοκκινάκη, Ε.-Μπίστα, Π. *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας, Α', Β', Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Αποστολίδου, Β. 2012. [*Η Λογοτεχνία στα περιβάλλοντα των ΤΠΕ: Κυβερνολογοτεχνία και e-books, ψηφιακές κοινότητες αναγνωστών, δημιουργική γραφή και αφήγηση στον ψηφιακό κόσμο*](#). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσα-Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Αποστολίδου, Β.-Κουντουρά, Ν.-Χοντολίδου, Ελ.-Προκοπίου, Κ. [«Πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο»](#).

Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση των επιμορφωτών στα Πανεπιστημιακά Κέντρα Επιμόρφωσης. Τεύχος 3: κλάδος ΠΕ2. 2011. Πάτρα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Κελεπούρη, Μ.-Χοντολίδου, Ελ. 2012. [Μελέτη για τα εκπαιδευτικά σενάρια στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση](#). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσα-Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Παρίσης, Ι. Παρίσης, Ν. *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Νικολαΐδου, Σ. 2009. *Λογοτεχνία και Νέες Τεχνολογίες: Από τη θεωρία στη διδακτική πράξη*. Αθήνα: Κέδρος.

Παντζαρέλας, Π. 2012. [Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας και οι χρήσεις του: Περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο](#). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσα-Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Πυλαρινός, Θ.-Χατζηδημητρίου, Σ.-Βαρελάς, Α. *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α΄ Γυμνασίου, βιβλίο εκπαιδευτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.